

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Сергій Сьомка

**ОСНОВИ ДИЗАЙНУ
АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Підручник

Київ
Видавництво Ліра-К
2020

УДК 72.012.03(075.8)
С 96

*Рекомендовано на засіданні Вченої ради
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол № 12 від 25.06.2019)*

Рецензенти:

М. М. Дьомін, доктор архітектури, професор

О. С. Слепцов, доктор архітектури, професор

В. В. Куцевич, доктор архітектури, професор

Сьомка С. В.

С96 Основи дизайну архітектурного середовища : підручник. Київ :
Видавництво Ліра-К, 2020. 480 с.; рис.

ISBN 978-617-7844-04-3

У підручнику окреслено теоретичні засади становлення дизайну архітектурного середовища, визначено специфіку роботи дизайнера на різних рівнях формоутворення штучного простору, висвітлено основні аспекти художнього моделювання елементів ландшафту й інтер'єру, описано способи формування зорових ілюзій у середовищі засобами дизайну й архітектурної композиції, обґрунтовано роль біоніки, технодизайну й екодизайну в сучасному формоутворенні.

Призначено для студентів спеціальності 022 «Дизайн», а також може бути корисним для студентів і викладачів мистецьких, дизайнерських та архітектурних закладів вищої освіти й усіх тих, хто цікавиться питаннями гармонізації середовища.

УДК 72.012.03(075.8)

ISBN 978-617-7844-04-3

© С. В. Сьомка, 2020

© Видавництво Ліра-К, 2020

ЗМІСТ

ВІД АВТОРА	5
ВСТУП	7
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА	9
1.1. Історія виникнення й етапи розвитку дизайну	9
1.2. Науково-методологічні основи становлення дизайну.....	54
1.3. Основні терміни і поняття в дизайнерській діяльності	68
1.4. Специфіка й етапи реалізації дизайн-діяльності	81
1.5. Формотворчі чинники дизайну архітектурного середовища.....	100
1.6. Методика пропорціонування в дизайн-діяльності.....	105
1.7. Вплив ергономіки на формування простору	116
1.8. Середовищний підхід у дизайн-діяльності	123
Розділ 2. ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИДИ, СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ	142
2.1. Шляхи оптимізації дизайнерських вирішень	142
2.2. Становлення сучасних стильових напрямів в архітектурному дизайні	148
2.3. Основи дизайну інтер'єру громадських будівель	159
2.4. Методика комплексного проектування житлового середовища.....	175
2.5. Ергономізація виробничих приміщень.....	233
2.6. Специфіка дизайну середовища для людей з особливими потребами	244
2.7. Ландшафтний дизайн.....	259

Розділ 3. МЕБЛІ ТА ОБЛАДНАННЯ

ЯК ВАЖЛИВІ СКЛАДНИКИ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРУ	267
3.1. Меблі і обладнання: історичний та ергономічний аспекти	267
3.2. Вплив антропометричних показників на формування штучного простору	288
3.3. Психофізіологічні аспекти створення комфортного предметно-просторового середовища	297
3.4. Типологія у формотворенні меблів та обладнання	304
3.5. Ергономічне вирішення робочого місця	339
3.6. Трансформовані меблі та обладнання в дизайні середовища	363
3.7. Підходи до формування предметного комплексу інтер'єру	372

Розділ 4. ФОРМУВАННЯ ЗОРОВИХ ІЛЮЗІЙ

В АРХІТЕКТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	379
4.1. Створення ілюзій засобами дизайну й архітектурної композиції	379
4.2. Освітлення в дизайні штучного простору	399
4.3. Роль кольору в дизайнерському формоутворенні	411
4.4. Синтез як утілення ідеї естетизації середовища	426
4.5. Вплив природних форм на дизайн середовища	440
4.6. Технодизайн та екодизайн у сучасному формоутворенні	451

СЛОВНИК	465
----------------------	------------

ВИКОРИСТАНІ І РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	471
--	------------

ВІД АВТОРА

*Своєму батькові Володимиру
Івановичу з любов'ю присвячую*

Динамічний розвиток сучасного суспільства визначає рівень матеріально-предметного середовища, у якому існує соціум. Якщо раніше технічне оснащення, засоби виробництва оновлювались за період близько 100 років, то за останні 10–20 років практично відбулась технічна революція, яку часто називають інформаційною і яка стала апогеєм постіндустріального періоду розвитку суспільства. Сучасні технології з кожним роком усе більш активно впливають на критерії оцінки людиною умов якості її роботи, відпочинку та побуту, бачення нею оптимального предметно-матеріального середовища. В умовах постійних змін створюваний простір потребує впорядкування та гармонізації відповідно до уявлень людини про комфортність. Це завдання вирішує дизайн, який є втіленням прагнення індивіда перебувати в зручному й естетично привабливому на всіх рівнях формоутворення середовищі. У наш час активного розвитку технічного прогресу дизайн став одним з основних видів формотворчої діяльності у світі, бо найчастіше саме він забезпечує ефективність багатьох функціональних процесів, за допомогою його прийомів і засобів навколишнє предметно-просторове середовище можна зробити комфортнішим, затишнішим.

Людина і середовище тісно взаємопов'язані між собою: людина активно впливає на середовище, яке її оточує, а середовище, відповідно, справляє безпосередній вплив на рівень життя та комфортність існування людини, а отже, і на її становлення та розвиток як особистості, яка змінює навколишній простір, зокрема, за допомогою засобів дизайну.

Як практичний напрям, що визначає основи організації простору, дизайн виник досить давно, але як окрема галузь чітко окреслилася на початку ХХ ст. У наш час у структурі дизайну можна виділити декілька напрямів його розвитку, які покликані покращувати умови життя людини на різних рівнях, зокрема: дизайн середовища, графічний дизайн, промисловий (індустріальний) дизайн та ін.

Дизайн середовища (інтер'єру, екстер'єру, ландшафту, архітектурних форм) не можна опанувати без усвідомлення основ таких напрямів дизайну, як: графічний, комп'ютерний, промисловий, або індустріальний (дизайн одягу, візуальних комунікацій, побутових приладів, зброї, технологічного обладнання промислового виробництва, транспортних засобів тощо). Окрім того, дизайн тісно взаємодіє з такими науками, як: біоніка, технічна естетика, архітектурна композиція, образотворче мистецтво й ін. й інтегрує різнорівневі прояви творчого процесу: аналіз, синтез, упровадження.

Для успішної самореалізації дизайнер має знати основи формоутворення, закони композиції та специфіку дизайну архітектурного середовища.

Саме архітектурний простір найбільш тісно контактує з усіма видами сучасного технічного обладнання. Дизайн архітектурного середовища дає змогу сформувавши чітку концепцію поступального розвитку та критеріїв оцінки предметно-матеріального простору. Сучасні технології зумовлюють динамічний розвиток не лише навколишнього середовища, але й технологій майбутнього, пришвидшуючи спіралеподібний шлях еволюції технічних засобів, а отже, і суспільства: модернізовані технології та засоби виробництва пришвидшують можливість створення ще більш сучасних, надпотужних гаджетів майбутнього, виступаючи одночасно інструментом і технічним засобом здійснення подальших науково-технічних досліджень.

Завданням дизайнера є розробка принципів, прийомів і методів організації предметного простору на різних рівнях: робоче місце, функціональна зона, приміщення, функціональна група (декілька приміщень), будинок, вулиця, містобудівний комплекс, житловий квартал, мікрорайон, район, місто, агломерація. Усі ці напрями забезпечують різні види дизайну.

З кожним роком дизайн відіграє все більшу роль в організації предметно-матеріального середовища. Саме тому важливим є вивчення основ дизайну, знання його інструментальної бази, основних стилів і стадій розвитку в чіткій хронологічній послідовності. Це допоможе виявити можливі тенденції формотворення в майбутньому. Наприклад, якщо раніше основні архітектурні стилі та європейські стилі в образотворчому мистецтві розвивались, послідовно змінюючи один одного, то зараз більшість основних стильових напрямів у дизайні розвиваються паралельно, часто синтезуючись, формуючи нові тренди, особливості яких необхідно досліджувати та систематизувати.

Основи дизайну архітектурного середовища – дисципліна, на якій базується більшість основних положень творчого процесу формоутворення в архітектурі, образотворчому мистецтві, дизайні, скульптурі, технічній естетиці тощо. Системний підхід у межах цієї дисципліни дає змогу не лише виявити окремі історичні аспекти її еволюції, а й окреслити концепцію перспективного розвитку дизайну на кілька десятиліть уперед. З кожним роком зростає потреба в професійних дизайнерах, які б комплексно вирішували питання формоутворення штучного середовища, створювали дизайнерські проекти з урахуванням передових сучасних концепцій і кращих здобутків світових дизайнерських шкіл. Для підготовки висококваліфікованих фахівців необхідна спеціальна література, яка спрямує творчі пошуки дизайнерів-початківців у правильне русло. Задовольнити гостру потребу у фахових виданнях у галузі дизайну певною мірою може пропонований підручник. Видання покликане суттєво розширити уявлення про дизайн і сформувавши чітку уяву про основи дизайну архітектурного середовища. Крім того, воно є творчою платформою-презентацією для вітчизняних дизайнерів, архітекторів (рис. 62–64). Підручник може бути корисним для викладачів і студентів творчих спеціальностей архітектурних, мистецтвознавчих, дизайнерських факультетів закладів вищої освіти.

ВСТУП

Дизайн – це мистецтво, наука й культура. Його розвиток зумовлений постійною потребою людини в покращенні умов свого існування.

Роль дизайну як науки та сучасної інструментальної бази формотворчого процесу неможливо переоцінити. Дизайн архітектурного середовища – один із найбільш складних і структурованих процесів творчої організації навколишнього середовища. Людина перебуває в тісному контакті не лише із живою природою, але й зі штучно організованим, антропогенним середовищем. Частка такого простору в навколишньому світі збільшується з кожним роком. Людей усе більше оточують нові речі, меблі, інженерні пристрої та споруди, транспортні засоби, побутові прилади, гаджети тощо – усе, що потребує чіткої систематизації та розробки рекомендацій щодо прийомів, методів і принципів взаємозв'язку дизайну середовища з графічним, промисловим дизайном.

Умовно дизайн середовища можна розділити на ландшафтний дизайн і дизайн інтер'єру, однак уже сьогодні вони перебувають у такому тісному взаємозв'язку, утворюючи цілісну систему організації середовища на різних рівнях: робоче місце, інтер'єр приміщення, архітектура будинку, розгортка вулиці, ландшафтний дизайн у взаємозв'язку з архітектурним ансамблем тощо.

Динамічні зміни в сучасному суспільстві значною мірою пов'язані з його інформатизацією, появою великої кількості багатофункціональних гаджетів, комп'ютерних технологій і соціальних мереж, які потребують не лише додаткових знань, але й розуміння побудови загальної системи дизайн-діяльності. Це значно розширило вимоги до дизайнерської професії та збільшило інструментальні можливості в об'ємно-просторовому моделюванні й комп'ютерному проектуванні. Основи дизайнерської майстерності, як у будь-якій іншій науці, передбачають детальне вивчення особливостей становлення, головних етапів розвитку та досвіду формотворення найбільш відомих дизайнерських шкіл.

Дизайн архітектурного середовища – це не просте проектування будинків, а складний, багаторівневий процес комплексної організації навколишнього простору. Цей процес, як мінімум, повинен містити три стадії, кожна з яких має відповідати логіці вивчення: аналіз, встановлення висновків (синтез) і впровадження результатів проведеного дослідження. Дизайн – це наука, яка на сьогодні якнайдалі стоїть від типового проектування, оскільки повністю базується на індивідуальних підходах і прийомах формоутворення, але оскільки існують різні типи житлових, громадських і промислових споруд, вона конче потребує розробки базових моделей відповідних рівнів архітектурних об'єктів – починаючи від робочого місця та завершуючи схемою перспективного розвитку великого міста або агломерації. У провідних архітектурних школах нове будівництво обов'язково передбачає системне врахування особливостей існуючої забудови (композиційних, історично-культурних, стильових, пропорційних тощо).

Дизайн, за словником-довідником з дизайну (за редакцією М. І. Яковлева), – це термін, що означає вид діяльності з проектування предметного світу. Дизайн розробляє взірці його оптимальної побудови, що відповідають потребам сучасного суспільства. У формоутворенні під дизайном часто розуміють один з його найбільш вагомих напрямів – естетизацію окремих предметів, об'єктів або середовища загалом. На сьогодні дизайн посідає особливе місце серед усіх традиційних видів проектування, вирішуючи складні завдання формотворення архітектурного середовища. Слово *дизайн* застосовують також для визначення проєкції діяльності людини (наприклад у таких словосполученнях, як дизайн речі, дизайн одягу, дизайн автомобіля тощо). Окрім того, у науковій термінології слово *дизайн* має ще декілька фундаментальних значень, що визначають його зміст: наука, що потребує детального аналізу та дослідження прийомів, методів і засобів організації предметного середовища; вид проєктної діяльності, що базується на більш широкому та комплексному підході до процесу проектування, ніж звичайне формотворення; інструментальна база архітектурного проектування, що спирається на 3D-моделювання; вид об'ємно-просторового моделювання, що передбачає поетапне виявлення особливостей організації предметно-матеріального середовища; зовнішнє оформлення (тюдінг) сталих форм, оздоблення наявного інтер'єру, удосконалення морфології ландшафтного дизайну тощо. Дизайн вважають творчим методом, процесом і результатом художньо-технічного проектування та моделювання промислових виробів, їх комплексів і систем, які орієнтовані на досягнення найбільш повної відповідності створюваних об'єктів і середовища загалом, можливостям, утилітарним та естетичним потребам людини [105].

Дизайн як дисципліна – це творча діяльність, метою якої є виявлення особливостей формотворення та визначення формальних якостей проєктованих виробів, яка намагається охопити всі аспекти навколишнього середовища людини, пов'язаного з роботою, відпочинком і побутом. Затребуваними напрямками дизайну є дизайн житлового, виробничого, громадського простору, ландшафтний та ін.

Дизайнер – це людина, яка здійснює художньо-технічне проектування матеріально-предметного середовища в межах однієї з галузей дизайну. Дизайнерська розробка передбачає проектування елементів композиції, які взаємопов'язані між собою єдиним авторським задумом. У наш час дизайнерське моделювання може стосуватись різних сфер людської діяльності (від проектування побутового посуду до проектування космічних кораблів), оскільки всі вони потребують комплексного підходу до формотворення як окремих елементів, так і об'ємно-просторової композиції загалом.

Дизайн як процес є невід'ємним складником комплексного формоутворення навколишнього середовища. Як і передбачав В. І. Вернадський, земна поверхня все більше перетворюється в ноосферу, за умов якої збільшується частка антропогенного ландшафту, у межах якого людство все більш інтенсивно активізує свою діяльність і пригнічує природні ландшафти. При цьому змінились засоби виробництва: інформаційне суспільство потребує нових технологій, які, своєю чергою, пришвидшують розвиток економіки, трансформуючи реальність.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Дизайн у наш час перетворився на спосіб життя, який завдяки стрімкому розвитку свідомості суспільства та рівня технологій поступово підводить нас до нової інформаційної та високо-технологічної революції.

1.1. Історія виникнення й етапи розвитку дизайну

Людство на всіх етапах свого існування намагалось еволюційним шляхом визначити найбільш оптимальні напрями об'ємно-просторового формоутворення різних елементів навколишнього середовища. Хронологічно цей пошук деякі вчені відносять до первіснообщинного ладу. Пізніше зі зміною натурального виробництва, з предметно-грошовими відносинами та з розвитком засобів виробництва суспільство визначило концептуальні напрями розвитку різних елементів середовища: одягу, зброї, предметів побуту, елементів умеблювання тощо. Дизайн задовго до свого офіційного визнання здійснював величезний вплив на формування архітектурного простору кожної наступної епохи: не лише людина змінювала довкілля, а й вона сама зазнавала впливу нового для неї простору, пристосовуючись до нього та змінюючи відповідно рівень свого життя.

Можна стверджувати, що з появою первісної людини на Землі до нашого часу людство еволюційним шляхом поступово прийшло до розуміння формотворчих основ дизайну навколишнього середовища як практичного напрямку, а згодом – як науки.

Мета дизайну – формування естетичних, конструктивних і функціональних властивостей предметного середовища з урахуванням того, що функція диктує форму, а форма впливає на ефективність здійснення функції. Дизайн обов'язково повинен позитивно впливати на психоемоційний стан людини, гарантувати безпечне функціонування конструкції і самого обладнання, забезпечувати комфортні умови для роботи, відпочинку та саморозвитку людини, викликати в неї відчуття спокою, природності, розкутості й пробуджувати позитивні емоції. Найвища мета дизайну – розвиток творчих здібностей особистості, створення сприятливого й комфортного для людини мікроклімату, наповненого творчими ідеями й неповторними образами.

Дизайн архітектурного середовища в його сучасному вигляді виник не відразу. Він пройшов складний шлях становлення та розвивався під впливом таких формотворчих чинників:

- науково-теоретичних;
- містобудівних;
- соціально-економічних;
- ергономічних;
- естетичних;
- конструктивно-технологічних.

Дизайн як поняття виник відносно недавно і в історії його існування та розвитку можна виділити чотири основні періоди:

- 1) кінець XIX ст. – 1920 роки;
- 2) початок 1930–1940 років;
- 3) середина XX ст. – 1980-ті роки;
- 4) кінець XX – початок XXI ст.

Ці періоди коротко можна охарактеризувати так: **зародження – становлення – розвиток – синтез.**

Перший період характеризується умовами, що сприяли виникненню дизайну як виду проектної діяльності і як окремої науки. Другий період (розпочався за одне десятиліття до початку Другої світової війни) виявив основні течії та тенденції в поліфункціональній системі дизайнерської діяльності, розкрив його зміст і багатогранність, можливість використовувати його в різних галузях виробництва, народного господарства та мистецтва. Аналіз зарубіжного досвіду доводить, що до середини XX ст. сформувалася цілісна концепція дизайнерської діяльності, яка стосувалась практично всіх сфер життєдіяльності людини (роботи, відпочинку, побуту тощо).

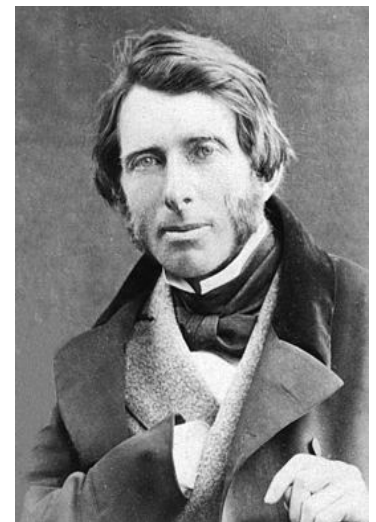
Цікаво те, що поняття **дизайн** не існувало в проектній діяльності до початку XX ст. Як же зароджувався дизайн? Із середини XVIII ст. розподіл праці, використання на виробництві машин поступово призвели до так званої промислової революції, завдяки якій мануфактурне виробництво перетворилось у промислове, а те, своєю чергою, у глобальну індустрію машин. Поступово це виробництво набирало обертів, і через швидкий розвиток технічного прогресу в середині XIX ст. виникли передумови для масового промислового виробництва, яке швидко наповнювало ринок різноманітними товарами. Паралельно виникли групи й класи людей, які хотіли мати товари більш високого гатунку й здатні були заплатити за покращення їх якості, естетичних характеристик, надання їм довговічності та поліфункціональності.

Крім того, виникло поняття **мода**, згідно з якою замовники обирали не тільки функціональні й естетичні речі, але й популярні (на сьогодні це називають трендом), дизайн яких відповідав панівним у суспільстві стильовим напрямам і вподобанням.

Виникла необхідність докорінно переглянути традиційні принципи виготовлення товарів, тому в умовах машинного виробництва необхідно було відпрацювати таку методичку проектування товарів, згідно з якою на завершальному етапі виробництва багаторазово повторюваний елемент індивідуально б доопрацьовували для того, щоб він мав оригінальний зовнішній вигляд (форму, фактуру, структуру, колір). Саме тому на початку ХХ ст. (більше 100 років тому) з'явився новий фах – *дизайнер*, в обов'язки якого входили проектування та розробка дизайну промислових виробів з урахуванням попиту споживачів на певні властивості товарів. Дизайн тоді називали *промисловим мистецтвом*, або *художнім конструюванням товарів*.

Взаємозв'язки дизайну й архітектури досить складні та потребують окремого розгляду. З одного боку, вони характеризуються взаємопроникненням і синтезом, а з іншого – відокремленням і самостійним розвитком кожного окремого напрямку проектної діяльності: архітектури та дизайну.

Масове виробництво товарів від початку характеризувалось їх низькою якістю (страждала або функціональна, або естетична складова), що призвело до спроб відродити якість цих виробів, якою вона була ще в кустарному виробництві. Так, у Великій Британії в кінці ХІХ ст. винахідники **В. Морріс** і **Дж. Рьоскін** очолили рух, який намагався відродити в країні національну художню промисловість.

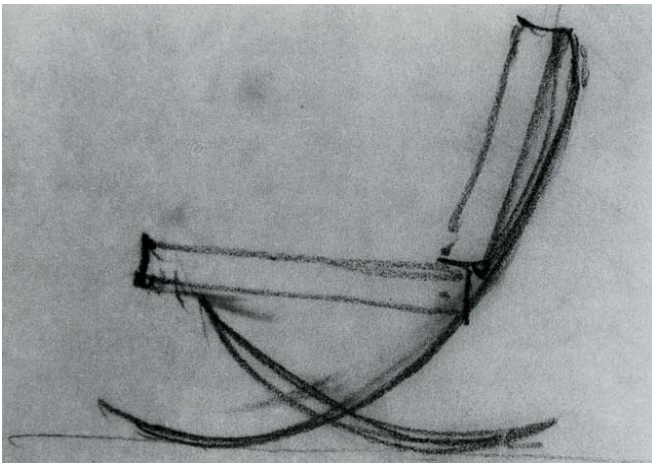
Джон Рьоскін

Вільям Морріс

Зразок плитки та шпалер за ескізами В. Морріса, який вважав, що природа – найкраще джерело натхнення

а

б

в

г

д

е

є

Рис. 1. Роботи дизайнерів художньо-промислової спілки «Веркбунд»:

а, б – ескіз і готовий варіант крісла Barcelona (Людвіг Міс ван дер Роє, 1929);
в – стілець (Петер Беренс, 1902–1903); г – крісло (Генрі ван де Вельде);
д – стілець (Герман Мутезіус, 1930–1933); е – крісло (Йозеф Гофман, 1910);
є – настільна лампа (Петер Беренс, 1902)

Зародження дизайну на початку ХХ ст. можна пов'язати також з розвитком концепції раціонального підходу до світу, домінуванням протофункціоналістичних ідей і народженням **функціоналізму** як архітектурного стилю. Теоретики функціоналізму вважали, що все функціональне вже є естетичним. Раціоналізм справив неабиякий вплив на дизайн предметного середовища, на зовнішній вигляд промислової продукції, його поєднання з внутрішнім технологічним наповненням елементів дизайну, меблів та обладнання архітектурних об'єктів. Функціональний метод проектування підштовхнув дизайнерів та архітекторів до ідеї досягнення естетичної довершеності предмета за рахунок функціональної відповідності його першочерговому призначенню, і лише потім – у результаті додаткового експериментального моделювання – до основної функції можуть бути додані й допоміжні. Прикладом результату такого проектування слугують трансформовані меблі, які можуть поєднувати в собі декілька функцій: функцію стола, шухляди, ліжка, шафи тощо. Саме на стадії подібного комплексного моделювання відбувається синтез архітектури та дизайну, у межах якого науково-методологічні бази кожної з цих дисциплін взаємодоповнюються.

Отже, відмова функціоналізму від прикрашення в архітектурі позначилась і на виробництві побутових речей і стала одним із чинників виникнення дизайну, який настійливо потребував нових форм і методів організації предметного середовища.

Роком народження дизайну вважають **1907**, коли в Німеччині було засновано художньо-промислову спілку «**Веркбунд**», що об'єднала зусилля багатьох митців і виробників з метою підвищення естетичної та споживчої якості продукції (рис. 1, 2).

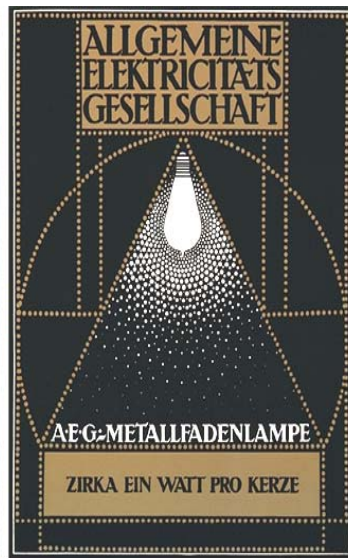
Емблема
Веркбунду

Веркбунд (нім. *Deutscher Werkbund* – виробнича спілка) – об'єднання архітекторів, майстрів декоративного мистецтва і промисловців з метою реорганізації будівництва та художніх ремесел на сучасній промисловій основі.

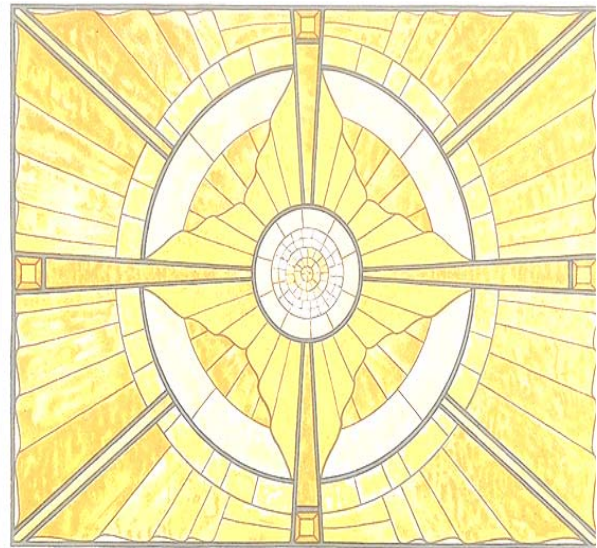
З цього часу історія розвитку дизайну розвивалась досить стрімко й пройшла чотири основні етапи, що відрізняються один від одного завданнями й особливостями дизайну, бо були зумовлені значними змінами в суспільстві.

а

б

в

г

д

е

Рис. 2. Роботи дизайнерів художньо-промислової спілки «Веркбунд»:

а – рекламний плакат (Петер Беренс, 1914); б – рекламний плакат (Петер Беренс, 1907); в – ескіз світильника на стелі (Петер Беренс, 1903); г – стілець (Генрі ван де Вельде), д – стіл (Генрі ван де Вельде, 1898); е – модель дивана та крісла Club (Йозеф Гофман, 1910)

Криза в дизайнерському мистецтві, з філософської точки зору, – це не катастрофа, а революційний (замість еволюційного, послідовного) метод пошуку нових вирішень, етап стрімкої генези, шлях до успіху через процес творчого багаторівневого та складного пошуку оптимального вирішення на основі варіативного аналізу (проекту, ідеї, концепції тощо). Як у живій природі під час негоди буря розчищає від сухих дерев місце для молодих паростків, так і криза в економіці дає надзвичайно потужний поштовх і відкриває нові можливості до пошуку нестандартних ідей у всіх видах творчої діяльності, зокрема в організації простору.

Перша та Друга світові війни негативно позначились на розвитку дизайну, але період між ними й етапи еволюції суспільства, позначені як економічні кризи, можна вважати позитивними в його становленні: упродовж цього часу відбувався інтенсивний пошук нових ідей, художніх образів, дизайнерських вирішень, технологічних концепцій, які б максимально задовольнили зростаючий попит і вимоги споживачів після завершення тривалої кризи (фірма *AEG*, спілка «Веркбунд»).

AEG (нім. *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft*, *Загальна електрична компанія*) – відома німецька компанія, заснована 1907 року, яка виробляла зброю й електрокомунікації. Певний час провідним спеціалістом цієї фірми був Петер Беренс.

Спілка «Веркбунд» ставила собі за мету вдосконалити ремісничу працю та наблизити її творчий зміст до товарів масового промислового виробництва, рекламувати нову продукцію, виявляти та показувати її позитивні якості в різних умовах використання, створити умови творчої співпраці художника й ремісника.

Саме тоді й почала з'являтися перша реклама продукції. Промислове виробництво дало змогу значно здешевити товари, проте часто разом з ціною падав і рівень якості. Тому художньо-промислова спілка намагалася спростувати тогочасну тезу, що «дешеве означає погане». Об'єднання розробляло побутові речі, меблі, текстиль, що прикрашали приміщення, рекламні плакати, які були виконані на високому художньому рівні.

«Веркбунд» відіграв важливу роль у розвитку німецького дизайну, підвищенні якості й популяризації європейської промислової продукції, забезпеченні її конкурентоспроможності на світовому ринку, а також певною мірою сприяв створенню 1919 року всесвітньовідомої школи дизайну, архітектури та мистецтва «Баухауз» (рис. 3).

Рис. 3. Загальні принципи формоутворення в німецькому дизайні початку XX ст. (Петер Беренс)